

Asia: HE 72/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain muuttamisesta

Setan lausunto eduskunnan puolustusvaliokunnalle

Seta kiittää puolustusvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä koskien asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain muuttamisesta.

Esityksen tavoitteena on selkeyttää nykyistä oikeustilaa ja parantaa sukupuolten välistä tasa-arvoa mahdollistamalla reserviin kuulumisen niille reserviläisille, jotka ovat vahvistaneet sukupuolensa naiseksi, ja toiseksi mahdollistamalla naisten vapaaehtoisen asepalveluksen jatkaminen niille, jotka vahvistavat sukupuolensa naiseksi varusmiespalveluksen aikana.

Asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain muutosten tavoitteena on myös yhdenmukaistaa lainsäädäntö vastaamaan sukupuolen vahvistamisesta annetun lain vaatimuksia sukupuolen mukaisesta kohtelusta muuta lainsäädäntöä sovellettaessa.

Seta pitää tarkoituksenmukaisena, että asevelvollisuuslakia ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksista muutetaan niin että ne huomioivat sukupuolensa juridisesti vahvistaneiden tilanteet ja kannattaa lakien muuttamisesta tehtyä esitystä.

Sukupuolen vahvistamista koskevan lain periaate on, että henkilön sukupuolena on pidettävä juridisesti vahvistettua sukupuolta. Periaate on tärkeä, jotta sukupuolensa vahvistavat henkilöt tulevat kohdatuksi oikean sukupuolensa mukaisesti. Sukupuolen juridista vahvistamista ja sen oikeusvaikutuksia ei kuitenkaan ole huomioitu nykyisessä asevelvollisuuslaissa tai naisten vapaaehtoisesta asepalvelusta koskevassa laissa. Tästä on aiheutunut osittain epäselvyyttä niille ihmisille, jotka ovat vahvistaneet sukupuolensa. Epäselvyyttä on ollut muun muassa siitä, onko transnaisella, joka on suorittanut asevelvollisuuden, kun hänen sukupuolensa juridisesti on ollut mies, oikeus siirtyä pois reservistä, kun hän on vahvistanut sukupuolensa naiseksi. Kysymyksiä on myös ollut toisaalta siitä, voiko transnainen, joka on suorittanut asepalveluksen pysyä reservissä.

Epäselvyyttä voi olla myös tilanteessa, jossa asevelvollisuutta suorittavan sukupuoli vahvistetaan toiseksi asevelvollisuuden aikana. Ratkottavaksi tulee tällöin kysymys siitä, sovelletaanko henkilöön asevelvollisuuslakia tai naisten vapaaehtoisesta asepalvelusta annettua lakia.

Seta pitää myönteisenä sitä, että hallituksen esityksellä halutaan selventää asevelvollisuuslakia ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettua lakia niin että ne huomioivat erityiset tilanteet, joita sukupuolen juridisesta vahvistamisesta voivat syntyä. Yksilöiden kannalta nyt kyseessä olevassa esityksessä tehdään välttämättömät tarkennukset nykyiseen lainsäädäntöön.

Hallituksen ehdotuksessa on otettu lähtökohdaksi, että Puolustusvoimat saa tiedon sukupuolen vahvistamisesta henkilöltä itseltään. Sukupuolen vahvistavan henkilön tulee siten itse halutessaan ilmoittaa asiasta Puolustusvoimille. Tästä ehdotuksesta jää voimaan ristiriita sukupuolen vahvistamista koskevan lain pääperiaatteen kanssa eli että henkilön sukupuolena on pidettävä hänen juridisesti vahvistettua sukupuoltaan. Seta pitää tätä ehdotusta kuitenkin hyväksyttävänä, sillä se turvaa yksityisyyttä sukupuolen vahvistamista koskevan tiedon osalta paremmin kuin malli, jossa tieto siirtyisi Puolustusvoimiin automaattisesti Digi- ja väestötietoviranomaiselta.

Ehdotetun mallin takia on kuitenkin tärkeää, että asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain muutoksista suhteessa sukupuolen vahvistamiseen tiedotetaan kohderyhmiä, esimerkiksi transihmisiä edustavien järjestöjen kautta. Lisäksi sukupuolen vahvistamisen yhteydessä on tärkeä antaa tietoa siitä, miten juridisen sukupuolen korjaaminen voi vaikuttaa asevelvollisuuteen ja vapaaehtoiseen asepalvelukseen. Samalla on huolehdittava siitä, että Puolustusvoimien henkilökuntaa tiedotetaan muutoksista, jotta sukupuolta vahvistavien ilmoitukset käsitellään asiallisesti ja sujuvasti. Olisi tärkeää, että ehdotetun menettelyn toimivuutta seurataan ja näkemyksiä pyydetään transihmisiä edustavilta tahoilta.

Lopuksi Seta huomauttaa, että esityksessä ratkottavat ongelmat johtuvat ensisijaisesti siitä, että eri sukupuolia kohdellaan asevelvollisuuden osalta eri tavalla. Binääriseen sukupuolijakoon perustuvat lait paitsi aiheuttavat lähtökohtaisesti ongelmia sukupuolensa toiseksi juridisesti vahvistaville transihmisille niin jättävät myös huomioimatta ihmiset, joiden sukupuoli on jotain muuta kuin binäärinen nainen tai mies. Vuoden 2023 tehdyn kouluterveyskyselyn mukaan yläkouluikäisistä n. 5 % kuuluu sukupuolivähemmistöihin ja osa määrittelee sukupuolensa jotenkin muuten kuin nainen tai mies.

Seta katsoo, että olisi perusteltua, että asevelvollisuuslakia arvioitaisiin tulevaisuudessa myös siitä näkökulmasta, miten se paremmin huomioisi ihmisten sukupuolen moninaisuuden. Lisäksi Seta pitää tärkeänä, että maanpuolustusorganisaatioissa edistetään määrätietoisesti tasa-arvoa sukupuolen moninaisuus huomioiden, jotta maanpuolustukseen osallistuminen on mahdollista kaikille sukupuolesta riippumatta, ilman pelkoa syrjinnästä. Tältä osin tulisi arvioida esim. Puolustusvoimien henkilökunnan koulutustarpeita sukupuolen moninaisuuden osalta.

Lisätiedot:

Kerttu Tarjamo

pääsihteeri

050 3098108

kerttu.tarjamo@seta.fi